

Arbetslivs- och jämställdhetsutskottet

Statsrådets redogörelse om jämställdhetspolitiken

INLEDNING

Remiss

Statsrådets redogörelse om jämställdhetspolitiken (SRR 5/2022 rd): Ärendet har remitterats till arbetslivs- och jämställdhetsutskottet för betänkande och till kulturutskottet för utlåtande.

Utlåtande

Utlåtande har lämnats av

- kulturutskottet KuUU 31/2022 rd

Sakkunniga

Utskottet har hört

- direktör Tanja Auvinen, social- och hälsovårdsministeriet
- ledande expert Seija Jalkanen, arbets- och näringsministeriet
- jämställdhetsambassadör Katri Viinikka, utrikesministeriet
- specialsakkunnig Oula-Antti Labba, justitieministeriet
- konsultativ tjänsteman Mika Happonen, finansministeriet
- budgetråd Johanna von Knorring-Rosenlew, finansministeriet
- specialsakkunnig Toni Piispanen, undervisnings- och kulturministeriet
- expert Elina Hakala, Människorättscentret
- ledande expert Reetta Siukola, Institutet för hälsa och välfärd (THL)
- ledande expert Barbara Bergbom, Arbetshälsoinstitutet
- specialsakkunnig Pirkko Janas, Jämställdhetsombudsmannens byrå
- överinspektör Marjo Rantala, Diskrimineringsombudsmannens byrå
- specialsakkunnig Päivi Ahosola, Äldreombudsmannens byrå
- arbetsmiljö- och jämställdhetsexpert Anne Mironen, Finlands Fackförbunds Centralorganisation FFC rf
- jurist Katariina Sahlberg, STTK rf
- jämställdhets- och arbetsmiljöchef Lotta Savinko, Akava ry
- sakkunnig Katja Leppänen, Finlands näringsliv rf
- sakkunnig Atte Rytönen-Sandberg, Företagarna i Finland rf
- specialsakkunnig Maria Salenius, Finlands Kommunförbund
- generalsekreterare Tomi Timperi, Mansorganisationernas centralförbund rf
- ordförande Touko Niinimäki, Män rf

Betänkande AjUB 22/2022 rd

- expert, påverkan och internationella affärer Merja Kähkönen, Kvinnoorganisationernas Centralförbund
- direktör för kriscentralen Monika Natalie Gerbert, Monika-Naiset liitto ry
- generalsekreterare Silla Kakkola, Kvinnoorganisationer i Samarbete NYTKIS rf
- ledande expert Anna Moring, Nätverket för familjers diversitet
- generalsekreterare Kerttu Tarjamo, Seta ry
- människorättsexpert Rosa Puhakainen-Mattila, Finlands FN-förbund
- jurist Henrik Gustafsson, Handikappforum rf
- direktör Natalia Ollus, Europeiska institutet för kriminalpolitik, verksamt i anslutning till Förenta Nationerna (HEUNI)
- expert Nina Järviö, Delegationen för jämställdhetsärenden
- professor (emeritus) Niklas Bruun
- professor (emerita) Kevät Nousiainen.

Skriftligt yttrande har lämnats av

- Barnombudsmannens byrå
- Statens arbetsmarknadsverk
- Centralhandelskammaren
- Befolkningsförbundet.

Inget yttrande av

- Regionförvaltningsverket i Södra Finland, ansvarsområdet för arbetarskydd.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Allmänt

Bakgrunden till beredningen av redogörelsen om jämställdhetspolitiken är en ambition att utarbeta ett dokument som stöder den långsiktiga strategiska planeringen av jämställdhetspolitiken och som sträcker sig över flera regeringsperioder. I redogörelsen ställs målen för Finlands nationella och internationella jämställdhetspolitik upp till slutet av 2020-talet.

Statsrådets första jämställdhetspolitiska redogörelse lämnades 2010, då regeringen lade fast målen fram till 2020. För varje regeringsperiod har jämställdhetspolitiken senare styrts med hjälp av respektive regeringars mål och överenskomna åtgärder för regeringsperioden. Arbetslivs- och jämställdhetsutskottet anser det vara viktigt att man också under framtida regeringsperioder kommer överens om åtgärder och resurser för att säkerställa att de långsiktiga jämställdhetsmålen nås.

Utskottet noterar att även om Finland klarar sig i många internationella jämförelser när man bedömer hur jämställdheten mellan könen förverkligas inom olika livsområden och jämför mäns och kvinnors ställning sinsemellan, har Finlands placering dock sjunkit jämfört med andra EU-länder sedan 2010. För att bygga upp ett jämställt, ekonomiskt och socialt hållbart samhälle krävs en målmedveten jämställdhetspolitik, understryker utskottet.

Betänkande AjUB 22/2022 rd

Målen i redogörelsen baserar sig på en lägesbild av jämställdheten och förändringarna i omvärlden samt på en prognostisering av omvärldsförändringarnas jämställdhetskonskvenser. Vid sammanställningen av lägesbilden har man utnyttjat exakta statistiska uppgifter, olika indikatorer och annat varierat bakgrundsmaterial. Utskottet anser det vara viktigt att det jämställdhetspolitiska läget och inriktningen utvärderas regelbundet och att tillräckliga resurser reserveras för arbetet.

Redogörelsen tar avstamp i könsmångfald och strävar efter att genomgående ta hänsyn även till andra skillnader och klassificeringar som påverkar en individs position och möjligheter i samhället, såsom ålder, funktionsnedsättning, etnicitet och socioekonomisk ställning. Det allmänna målet för jämställdhetspolitiken är att kön eller andra faktorer som gäller en individs bakgrund inte ska påverka personens position eller möjligheter i samhället. Kulturutskottet välkomnar den valda infallsvinkeln och utgångspunkten.

Redogörelsen och målsättningen är temaorienterade, eftersom jämställdhetsfrågorna berör människans hela livscykel och nästan all verksamhet i samhället. Samtidigt har man beaktat att jämställdheten mellan könen baserar sig på de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna samt att grundlagen och Finlands internationella åtaganden förpliktar den offentliga makten att tillgodose dessa rättigheter.

I redogörelsen uppställs sju generella nationella jämställdhetsmål som inte är bundna till förvaltningsområdena. Varje mål förklaras genom en mer konkret beskrivning av målbilden än det generella målet. Motiveringen ger en lägesbild av jämställdhetsfrågorna och samtidigt strävar man efter att förutse eventuella förändringar i omvärlden och deras konsekvenser.

Enligt redogörelsen kommer uppnåendet av de uppställda målen att bevakas med hjälp av ett uppföljningssystem, som utvecklas vid social- och hälsovårdsministeriet. Arbetslivs- och jämställdhetsutskottet anser att det är viktigt att följa upp hur målen i redogörelsen nås. Uppföljningssystemet bör beredas omsorgsfullt för att säkerställa tillräcklig information. Systematiska indikatorer för uppföljning bör inkluderas i vart och ett av de sju delområdena.

Arbetslivs- och jämställdhetsutskottet anser att redogörelsen är förtjänstfullt utarbetad. Utskottet ställer sig bakom målen i den. Utskottet går närmare in på de jämställdhetsproblem som lyfts fram i redogörelsen och som man enligt utskottet snarast bör ta itu med. För att lösa problemen bör åtgärderna effektiviseras.

Behandling av redogörelsen i riksdagen

I samband med behandlingen av Finlands första jämställdhetsredogörelse (SRR 7/2010 rd) godkände riksdagen ett ställningstagande där det förutsätts att regeringen lämnar nästa jämställdhetspolitiska redogörelse till riksdagen före utgången av 2021 (RSk 51/2010 rd). Den redogörelse som nu behandlas har överlämnats till riksdagen den 9 juni 2022. Utskottet ser det som beklagligt att behandlingen av redogörelsen på grund av den sena inlämningstidpunkten infaller nu i slutet av valperioden, då ärendebalansen är som störst.

Betänkande AjUB 22/2022 rd

Utskottet anser det vara viktigt att den jämställdhetspolitiska redogörelsen lämnas till riksdagen ungefär vart tionde år och anser att tidpunkten för nästa redogörelse bör vara 2031. För att redogörelsen ska kunna lämnas och målen i den aktuella redogörelsen följas upp genom en halvtidsrapport föreslår utskottet att riksdagen godkänner ett ställningstagande.

Förvaltning som stärker jämställdheten

Redogörelsens första mål är att Finland är jämställt och fritt från könsdiskriminering på samhällslivets alla områden. Målet nås enligt redogörelsen när jämställdheten omfattar olika politikområden och är en bevakad nationell prioritet. Det kräver att lagstiftning, politiska åtgärder och service stöder jämställdhet och ett fullständigt tillgodoseende av de mänskliga rättigheterna.

I Finland har jämställdheten främjats genom att man utvecklat lagstiftningen, vidtagit särskilda åtgärder som gäller vissa frågor samt strävat efter förändring genom att integrera jämställdhetsperspektivet och bedömningen av könskonsekvenserna i allt beslutsfattande och beredningen av det – i praktiken som en del av lagberedningen, budgetberedningen, resultatstyrningen, reformprojekt och reformprogram samt datainsamling. Enligt redogörelsen är integreringen dock inte till alla delar etablerad i förvaltningsprocesserna för beredning och beslutsfattande.

Enligt utredning till utskottet är bedömningen av lagstiftningsprojektens könskonsekvenser tämligen bristfällig och har snarare minskat än ökat de senaste åren. Också jämställdhetsombudsmanen har i sin berättelse till riksdagen (B 1/2022 rd) fäst uppmärksamhet vid bristfälliga bedömningar av könskonsekvenserna genom att som exempel nämna reformen av familjeledigheterna, där anknytande ändringar i tjänstekollektivavtalen kan minska kvinnors avtalsbaserade lönerättigheter. Utskottet anser det vara viktigt att bedömningen av könskonsekvenserna görs grundligt och omsorgsfullt i lagberedningen så att lagstiftningen inte obemärkt försämrar jämställdheten mellan könen ytterligare. För att jämställdhetsintegreringen ska lyckas krävs förvaltningsområdesspecifika jämställdhetsmål och statsrådets stöd i form av tillräckliga resurser och strategisk styrning, påpekar utskottet.

För att effektivisera bedömningen av könskonsekvenserna föreslår arbetslivs- och jämställdhetsutskottet att riksdagen godkänner ett ställningstagande där det förutsätts att statsrådet vidtar behövliga åtgärder för att förbättra jämställdhetsplaneringen och bedömningen av konsekvenserna för jämställdheten inom förvaltningen. Utskottet noterar att riksdagen den 18 november 2022 i enlighet med det som föreslås i arbetslivs- och jämställdhetsutskottets betänkande (AjUB 12/2022 rd) godkände ett ställningstagande (RSk 52/2022 rd) med samma innehåll för att förbättra likabehandlingsplaneringen och bedömningarna av konsekvenserna för likabehandling.

Kunskapsbas för jämställdhetspolitiken

Utskottet ser det som angeläget att samhällets beslutsfattande, budgetar, konsekvensbedömningar och serviceutveckling grundar sig på aktuell och könsuppdelad information. Det förutsätter att könsuppdelade data integreras i den regelbundna dataproduktionen på alla förvaltningsnivåer. Dessutom behövs det långsiktig produktion och analys av jämställdhetsdata.

Betänkande AjUB 22/2022 rd

Utskottet noterar att uppgifter som baserar sig på officiella register omfattar uppgifter om det juridiska könet, som enligt lagstiftningen är man eller kvinna. Registerbaserade uppgifter gör det således inte möjligt att särskilja uppgifter om alla kön. Enligt redogörelsen finns det endast begränsad information om frågor som gäller personer som hör till könsminoriteter. Utskottet anser det vara viktigt att köns mångfalden beaktas i all datainsamling och statistikföring av jämställdhetspolitiken.

Könsrelaterat våld

Med könsrelaterat våld avses våld som riktar sig mot en person på grund av personens kön eller som påverkar företrädarna för ett visst kön oproportionerligt. Hit hör till exempel våld mot kvinnor och flickor på grund av deras kön, kränkning på grund av sexuell läggning eller könsidentitet eller diskriminering bland pojkar på grund av icke-maskulina drag. Våldet kan ta sig uttryck som fysiskt, psykiskt, ekonomiskt, digitalt eller sexuellt våld, men också som trakasserier, hatretorik, förföljelse, hedersrelaterat våld, tvångsäktenskap eller liknande relationer eller våld som kränker den sexuella självbestämmanderätten, könsstympning, prostitution och människohandel.

I redogörelsen ställs det upp ett mål för Finland som ett land där var och en ska kunna leva utan könsrelaterat våld eller hot om våld och vars och ens rätt till frihet och integritet inte kränks.

Utskottet anser det vara viktigt att man i redogörelsen på ett heltäckande sätt har beaktat könsrelaterat våld inklusive olika former av våld (trakasserier, diskriminering, våld). Dessutom anser utskottet det vara viktigt att människohandel i anslutning till sexuellt utnyttjande identifieras som könsrelaterat våld.

Utskottet noterar att könsrelaterat våld som drabbar utsatta personer, såsom hedersrelaterat våld, ofta förblir dolt och offren blir utan tjänster. Därför måste särskild uppmärksamhet fästas vid att identifiera våld i dessa grupper. Exempelvis är risken för sexuellt våld eller fysiskt eller psykiskt övergrepp större för kvinnor med funktionsnedsättning än för kvinnor utan funktionsnedsättning. Kvinnor med invandrabakgrund upplever oftare våld än kvinnor i majoritetsbefolkningen.

Våld mot kvinnor

Könsrelaterat våld mot kvinnor är ett allvarligt missförhållande i Finland. Våld mot kvinnor är vanligt och det identifieras inte tillräckligt som ett strukturellt problem som påverkar jämställdheten mellan könen.

Våld mot en kvinna avviker typiskt från våld mot en man. Det våld som män utsätts för sker mer sannolikt på en offentlig plats och förövaren är ofta okänd eller halvbekant. Våld mot kvinnor tillgrips oftast av en nuvarande eller tidigare partner.

Kvinnor utsätts också för sexuella trakasserier oftare än män. Sexuella trakasserier riktas särskilt mot kvinnor under 35 år, av vilka över hälften har upplevt det. Trakasserier och antastande är ofta förenade med missbruk av maktposition, ibland också rasism. Också det ökade digitala våldet och trakasserierna riktar sig alarmerande mycket mot unga kvinnor.

Betänkande AjUB 22/2022 rd

Förebyggande av våld och skydd av offer

Enligt målet i redogörelsen ska våldsutsatta få hjälp och förövare hänvisas till stödtjänster. Samhället erbjuder särskilt skydd för människor i en sårbar position i syfte att trygga deras okränkbarhet och integritet.

Ett antal åtgärder och lagstiftningsprojekt förbereds för att förebygga våld och förbättra situationen för de som utsatts för våldsbrott. Utskottet konstaterar att särskilt våld mot kvinnor i Finland är ett långvarigt människorättsproblem som inte har lösts genom nuvarande åtgärder.

Utskottet betonar att ett effektivt förebyggande arbete och skydd av offren förutsätter fungerande, tväradministrativa servicekedjor och sektorsövergripande samarbete och tillräckliga resurser på alla förvaltningsnivåer. Vårdsområdena, kommunerna och samkommunerna måste se till att arbetet mot våld är klart samordnat och att ansvarsfördelningen är tydlig.

MARAK, som samordnas av Institutet för hälsa och välfärd, är en multidisciplinär metod för riskbedömning av allvarligt våld i parrelationer och hjälp till offer. Metoden går ut på en systematisk bedömning av risken för våld. Om risken för våld har ökat, hjälper den multiprofessionella arbetsgruppen offret och utarbetar en plan för att förbättra offrets säkerhet. Arbetslivs- och jämställdhetsutskottet anser det vara viktigt att MARAK-arbetet tryggas tillräckliga resurser och tas i bruk på ett heltäckande sätt i hela landet.

Med tanke på arbetet mot könsrelaterat våld är det viktigt att utveckla riksomfattande handlingsmodeller och tjänster också för förövarna genom de offentliga social- och hälsovårdstjänsterna. Dessutom behövs det förebyggande arbete för dem som ännu inte har gjort sig skyldiga till våld. För närvarande utförs sådant arbete främst i organisationer och projekt (t.ex. Lyömätön Linja, projektet SeriE).

Utskottet betonar att de mest utsatta offren för könsrelaterat våld behöver särskilda tjänster. Detta gäller till exempel kvinnor med invandrarbakgrund, vars erfarenheter av våld är varierande (sexuellt utnyttjande, tvångsäktenskap, stympning, våld i nära relationer, människohandel). Rikstäckande och tillgängliga tjänster särskilt avsedda för kvinnliga offer för könsrelaterat våld bör ökas.

I sitt utlåtande (KuUU 31/2022 rd) instämmer kulturutskottet i regeringens synpunkt att Finland måste effektivisera sina åtgärder för att trygga utsatta personers integritet. Det innebär också systematiskt förebyggande av våld mellan barn och unga och att man bekämpar sexuella trakasserier och vanvård av barn och unga som ökat i oroväckande grad, noterar kulturutskottet. Kulturutskottet betonar att identifieringen av könsrelaterat våld och trakasserier i alla dess former kräver kompetensutveckling och tillräckliga resurser. Arbetslivs- och jämställdhetsutskottet instämmer i detta.

Arbetslivs- och jämställdhetsutskottet har i flera sammanhang uttryckt oro över ett tillräckligt antal skyddshemsplatser i Finland. Utskottet upprepar vad det sagt tidigare och anser att skyddshemmen fortfarande bör bli fler i områden där det helt saknas tjänster samt i områden där det inte finns tillräckligt god tillgång till tjänster i förhållande till behovet och invånarantalet. Utskottet

Betänkande AjUB 22/2022 rd

betonar att skyddshemmen också ska kunna ta emot äldre personer och personer som rör sig med hjälpmedel.

Könsrelaterat våld är förknippat med en stark tystnadskultur och förblir ofta dolt. Utskottet anser det nödvändigt att regelbundet genomföra en bred befolkningsundersökning av olika former av omfattande upplevt våld, frekvens, varaktighet, följder, erhållande av hjälp, gärningsmän och brottsplatser samt eventuell generationsöverföring. Med hjälp av befolkningsundersökningen kan man få information om brottslighet som inte kommer fram på något annat sätt.

Antalet våldsbrott i nära relationer som berörts av medling har mer än fördubblats på tio år i Finland. Utskottet påpekar att det i motiveringen till medlingslagen och i ställningstagandena om Finland från internationella människorättsorgan konstateras att medling inte bör vara möjligt i brott som gäller våld i nära relationer. När myndigheterna får kännedom om våld i nära relationer har våldet typiskt pågått länge och offret och gärningsmannen är inte jämlika i medlingen. Utskottet anser att medling inte lämpar sig vid våld i nära relationer eller hedersrelaterat våld.

Människohandel kopplat till sexuellt utnyttjande är ett starkt könsbaserat fenomen. I tillämpningspraxis för utlänningslagen är det enligt utredning bara få som får uppehållstillstånd som är avsett för offer för människohandel. Utskottet anser det vara viktigt att utlänningslagen ändras så att offer för människohandel som utsatts för sexuellt utnyttjande de facto kan få uppehållstillstånd.

Ett centralt hinder för att rättigheterna för offren ska tillgodoses är att straffprocessen är långsam och utredningstiderna långa. Utskottet anser det vara nödvändigt att snabba upp straffprocessen och stärka genusperspektivet i den. Könsrelaterat våld bör ingå i den obligatoriska grundutbildningen och vidareutbildningen för polisen. Också straffprocessen bör genomgående iakttä genusperspektivet så att den beaktar de särskilda behoven hos offren för könsrelaterat våld.

Jämställdhet i arbetslivet

Målet är att den ekonomiska jämställdheten mellan könen förverkligas i Finland och att samma lön betalas för likvärdigt arbete på en icke-diskriminerande arbetsmarknad. Ett delmål är att en halvering av det genomsnittliga löne- och inkomstgapet under en livstid mellan könen sker före slutet av decenniet. Tillträdet till arbetsmarknaden och positionen på arbetsmarknaden beror inte på kön och bakgrund. På arbetsmarknaden betalas lika lön för likvärdigt arbete.

Löneskillnaden mellan könen är ett centralt och ihållande jämställdhetsproblem i Finland. Löneskillnaden mellan kvinnor och män har minskat långsamt. Skillnaden mellan kvinnors och mäns löner är i genomsnitt 16 procent av lönerna för ordinarie arbetstid. Utskottet betonar att uppnåendet av målet förutsätter klart effektivare och genomslagskraftiga åtgärder än för närvarande.

Finland tillträdde Internationella arbetsorganisationen ILO:s konvention angående lika lön 1962. Åtagandet innebär att samma lön ska betalas inte bara för samma arbeten utan också för likvärdiga arbeten. I konventionen omfattar begreppet likvärdigt arbete utöver samma och liknande arbete också olika arbeten som enligt en helhetsbedömning är lika krävande. Med andra ord ska lika lön betalas inte bara för lika arbete utan också för likvärdigt (lika krävande) arbete, även om ar-

Betänkande AjUB 22/2022 rd

betsuppgifterna avviker från varandra. Möjligheten att i enlighet med principen om lika lön förbättra kvinnornas ställning i fråga om löner på den kraftigt segregerade arbetsmarknaden har uttryckligen att göra med jämförelser av hur krävande olika arbeten är.

ILO:s expertkommitté har uppmanat Finland att förtydliga begreppet likvärdigt arbete och se till att de arbeten som jämförs förstås i vid bemärkelse i alla de sammanhang där likalönsprincipen ska tillämpas. Även Europeiska kommissionen har betonat behovet av att i lagstiftningen ta in en bestämmelse som öppnar upp innehållet i begreppet likvärdigt arbete.

I sitt betänkande (AjUB 8/2022 rd) om jämställdhetsombudsmannens berättelse (B 1/2022 rd) föreslog arbetslivs- och jämställdhetsutskottet att riksdagen skulle godkänna ett uttalande (RSk 40/2022 rd) där det förutsätts att statsrådet utarbetar en definition av likvärdigt arbete och att definitionen tas in i jämställdhetslagen. Utskottet upprepar sin ståndpunkt.

Lönetransparens

Kunskaper om löner har en viktig roll både när det gäller att främja lika lön och upptäcka lönediskriminering. Om arbetstagarna inte känner till grunderna för lönesättningen och lönenivåerna på arbetsplatsen, vet de inte heller hur de kan påverka sin egen lön och kan inte nödvändigtvis upptäcka eventuell lönediskriminering.

Det är ett mål i regeringsprogrammet för statsminister Sanna Marins regering att undanröja ogrundade löneskillnader och lönediskriminering genom att öka insynen i lönerna. Därför tillsatte social- och hälsovårdsministeriet en arbetsgrupp på trepartsbasis för att bereda behövliga ändringar i jämställdhetslagstiftningen. Regeringspartierna nådde inte enighet om propositionens innehåll och beredningen av lagen avbröts. Avsikten var att propositionen skulle lämnas till riksdagen i början av höstsessionen 2022.

Löneinsynen är förknippad med farhågor som särskilt hänför sig till integritetsskyddet och arbetsgemenskapens funktion. Utskottet anser det vara viktigt att bedöma hur rätten att få information kan förbättras med beaktande av de ovan nämnda farhågorna och på så sätt främja förebyggandet av lönediskriminering och förverkligandet av lönejämställdhet. Utskottet anser det vara viktigt att nästa regering fortsätter arbetet för att främja lönejämställdhet och öppenhet i fråga om löner.

Diskriminering i arbetslivet

Diskriminering på grund av graviditet och familjeledighet förekommer överallt i arbetslivet och den är ett betydande och långvarigt problem. Diskriminering på grund av graviditet och familjeledigheter tar sig i praktiken uttryck bland annat i begränsning av visstidsanställningarnas längd och fortsättning, problem med återgången till arbetet efter familjeledigheten, anställning, hävning av provotiden och uppsägningar samt i lönen och andra anställningsvillkor.

Arbetslivs- och jämställdhetsutskottet föreslog i sitt betänkande om jämställdhetsombudsmannens första berättelse (B 22/2018 rd — AjUB 16/2018 rd) att riksdagen skulle godkänna ett ställningstagande enligt vilket statsrådet ska utreda eventuella behov av ändringar i lagstiftningen om visstidsanställningar och inhyrd arbetskraft för att bekämpa diskriminering på grund av graviditet.

Betänkande AjUB 22/2022 rd

tet och föräldraskap (RSk 49/2018 rd). Utskottet föreslog också i sitt betänkande (AjUB 8/2022 rd) om jämställdhetsombudsmannens andra berättelse (B 1/2022 rd) att ett ställningstagande med liknande innehåll godkänns. Utskottet föreslår nu för tredje gången att riksdagen godkänner ett ställningstagande där det förutsätts att statsrådet snabbt vidtar åtgärder för att förebygga diskriminering i arbetslivet på grund av graviditet och föräldraskap.

Företagare och jämställdhet

Arbetslivs- och jämställdhetsutskottet påpekar att redogörelsen inte i nämnvärd utsträckning behandlar företagande eller bättre förutsättningar för företagande med avseende på jämställdhet och utveckling av jämställdhet. I Finland är två av tre företagare män. Kvinnor som är företagare upplever oftare än män att deras försörjning är osäker. Utskottet noterar att exempelvis familjeledigheter behandlas endast arbetstagarorienterat i redogörelsen, trots att kvinnliga företagarers möjligheter att ta ut familjeledigheter ofta är förknippade med utmaningar. Utskottet anser det vara viktigt att kvinnligt företagande och anknytande jämställdhetsfrågor härfter behandlas mer ingående.

Könskodat omsorgsansvar

Utskottet anser det vara viktigt att främja åtgärder för att minska könskodningen i fråga om omsorgsansvaret. Även om män nu har en större roll i barnvården än tidigare, använder kvinnorna familjeledigheter mångfaldigt mer än männen. Också av närståendevårdarna och dem som tar ut familjeledigheter är merparten kvinnor.

Kvinnornas större omsorgsansvar har konsekvenser för kvinnornas inkomster och ökar också risken för fattigdom bland äldre kvinnor. Också arbete som närståendevårdare har ofta en negativ inverkan på närståendevårdarens ekonomiska ställning.

Med tanke på en jämn fördelning av omsorgsansvaret är det viktigt att papporna i större utsträckning utnyttjar sin föräldraledighet. Den familjeledighetsreform som trädde i kraft i augusti 2022 har hittills inte ökat pappornas användning av familjeledigheter. I nuläget utvecklas inte familjevänlig praxis och kultur på mansdominerade arbetsplatser på samma sätt som på kvinnodominerade arbetsplatser när pappor sällan tar ut familjeledigheter och deras familjeledigheter är korta. Utskottet lägger vikt vid åtgärder som stöder reformen, så som att påverka attityderna på arbetsplatserna, med beaktande av olika familjeformer.

När man granskar omsorgsansvarets konsekvenser för jämställdheten bör man enligt utskottet särskilt fokusera på de grupper som har stort omsorgsansvar. Sådana grupper är till exempel separerade föräldrar, familjer med en förälder, frånlevande föräldrar och närståendevårdare. Målet bör vara att omsorgsansvarets konsekvenser för ekonomin, karriären, fritiden och välfärden ska vara så lika som möjligt oberoende av könet hos närståendevårdaren eller den som fått barnet eller om det är fråga om familjer med en eller flera föräldrar.

Utskottet noterar dessutom att redogörelsen nästan inte alls tar upp de erfarenheter av ojämlikhet som oftast lyfts fram av män till exempel i samband med föräldraskap och skilsmäso- och vårdnadskriser. När det gäller åtgärder för att förbättra barnfamiljernas ställning utesluts ofta den för-

Betänkande AjUB 22/2022 rd

älder hos vilken barnet inte är skrivet från alla stödåtgärder i samhället, även i de fall där det är fråga om växelvist boende.

Utskottet anser det vara viktigt att statistikuppgifter och forskningsdata om familjer och familjers vardag i fortsättningen tas fram på ett mångsidigare sätt än tidigare, så att en samlad bild av jämställdheten i familjerna blir synligare.

Utskottet fäster också allvarlig uppmärksamhet vid hur önskan att få barn förverkligas ur jämställdhetsperspektiv. Barnlösheten har ökat i Finland under det senaste decenniet särskilt bland kvinnor och män med lägre utbildning och låga inkomster. Ekonomiska bekymmer och till exempel höga kostnader för assisterad befruktning och reproduktiv hälsa kan skjuta upp familjebildningen och i värsta fall bli ett hinder för att skaffa barn.

Ett jämställt välmående Finland

Skillnader i välbefinnande, hälsa och social delaktighet har samband förutom med kön även med bland annat ålder och socioekonomisk position. Avsaknaden av digitala färdigheter och digitala verktyg är en av de viktigaste orsakerna till att framför allt äldre medborgare kan uteslutas från delaktighet i samhället. Den socioekonomiska positionen inverkar särskilt på mäns hälsa och välbefinnande och därmed på deras genomsnittliga livslängd. I Finland är hälso- och välfärds-klyftan mellan män stor. Differentieringen syns redan i inlärningsresultaten bland pojkar, som fördelar sig på dem som klarar sig bättre och dem som klarar sig sämre.

Kulturutskottet fäster i sitt utlåtande (KuUU 31/2022 rd) uppmärksamhet vid skillnaderna i inlärningsresultat mellan flickor och pojkar. Utskottet påpekar att det har ägnats mindre uppmärksamhet åt att skillnaderna i kunskaper har ökat också mellan flickor. Kulturutskottet påminner om att det i skolorna också finns många flickor vars lärande det finns skäl att oroa sig för. Enligt skolhälsoenkäten år 2021 har dessutom symptom på psykisk ohälsa bland alla unga, men i synnerhet bland flickor, ökat och den positiva psykiska hälsan försvagats. Både flickor och pojkar behöver åtgärder som är riktade just till dem.

En betydande majoritet av bostadslösa och fångar är män. Utsatthet och risk för utslagning gäller särskilt arbetslösa i medelåldern, män i svag ekonomisk ställning och ensamstående män. Traditionellt manliga levnadsvanor skyddar inte män som har hamnat utanför arbetslivet mot ett välfärdsunderskott på samma sätt som traditionellt kvinnliga levnadsvanor, som ofta omfattar betydelsefulla sociala relationer samt såväl givande som mottagande av omsorg.

Utskottet anser att det är viktigt att lyfta fram och påverka den stora skillnaden mellan mäns och kvinnors välbefinnande. Utskottet tillägger att kvinnliga fångar är en särskilt marginell och sårbar grupp. Kvinnliga fångar har betydligt fler traumatiska erfarenheter än manliga fångar och den övriga befolkningen. Också enligt erfarenheterna från fängvården är kvinnliga fångar en särskilt utsatt grupp i vars bakgrund det finns exceptionellt många upplevelser av mångfasetterad utslagning, diskriminering och könsrelaterat våld. Utskottet anser det vara viktigt att det ordnas stöd som är särskilt avsett för kvinnliga fångar i fängelset och vid frigivning från fängelset.

Betänkande AjUB 22/2022 rd

FÖRSLAG TILL BESLUT

Arbetslivs- och jämställdhetsutskottets förslag till beslut:

Riksdagen godkänner ett ställningstagande med anledning av redogörelse SRR 5/2022 rd.

Utskottets förslag till ställningstagande

Riksdagen förutsätter att statsrådet

- 1. lämnar riksdagen nästa jämställdhetspolitiska redogörelse före utgången av 2031 och som halvtidsrapport en rapport till arbetslivs- och jämställdhetsutskottet om hur genomförandet av redogörelsen framskrider före utgången av 2027,*
- 2. vidtar behövliga åtgärder för att förbättra och stärka jämställdhetsplaneringen och bedömningen av konsekvenserna för jämställdheten inom den offentliga förvaltningen och lagberedningen,*
- 3. snarast vidtar åtgärder för att förebygga diskriminering i arbetslivet på grund av graviditet och föräldraskap och*
- 4. vidtar åtgärder för att etablera arbetet mot våld och utreda dess struktur.*

Helsingfors 19.1.2023

I den avgörande behandlingen deltog

vice ordförande Katja Taimela sd
medlem Kim Berg sd
medlem Bella Forsgrén gröna
medlem Atte Kaleva saml
medlem Rami Lehto saf
medlem Niina Malm sd
medlem Hanna-Leena Mattila cent
medlem Jukka Mäkynen saf
medlem Anders Norrback sv
medlem Ilmari Nurminen sd
medlem Arto Satonen saml
medlem Ruut Sjöblom saml
medlem Sofia Virta gröna.

Sekreterare var

utskottsråd Marjaana Kinnunen.

Betänkande AjUB 22/2022 rd

Reservation

Reservation

Motivering

Jämställdhet och mål

Vi sannfinländare konstaterar att jämlikhet mellan medborgarna är utgångspunkten för ett demokratiskt samhälle. Dessutom är det ett viktigt mål att upprätthålla lika möjligheter för kvinnor och män i arbetslivet. Vi vill påminna om att Finland redan nu är en av världens jämlikaste stater i internationell jämförelse.

Vi ställer oss bakom redogörelsens mål 2 (*I Finland kan alla leva utan könsrelaterat våld eller hot om våld och utan att rätten till frihet och integritet kränks*) och 3 (*I Finland har alla oavsett kön lika möjligheter att delta och makt att påverka sitt eget liv och samhället*). Motiveringarna till de övriga målen är sådana att de inte främjar jämställdhet utan snarare utjämning eller leder till att felaktiga indikatorer eller åtgärder väljs.

Definitionen av jämställdhet

I utredningen talas det flera gånger å ena sidan om jämställdhet och å andra sidan om likabehandling, i vissa fall också om ”faktisk jämställdhet”. Detta kan ge upphov till missförstånd och förunkla vad som egentligen eftersträvas. Sannfinländarna betonar att alla medborgare är jämlika och att likabehandling enligt definitionen i 6 § i Finlands grundlag (731/1999) innebär att ingen utan godtagbart skäl får särbehandlas på grund av någon orsak som gäller hans eller hennes person, såsom kön, ålder, ursprung, språk, religion, övertygelse, åsikt, hälsotillstånd eller funktionsnedsättning. Rhetorik om ”faktisk jämställdhet” ger intryck av strävan efter en på förhand bestämd jämlikhet i slutresultatet, vilket vi inte stöder.

Jämställdhet i arbetslivet

Finlands näringsliv EK konstaterar att redogörelsens lägesbilder för arbetslivet tyvärr till många delar är bristfälliga och att de bara delvis baserar sig på objektiva forskningsdata. Redogörelsen bereddes i social- och hälsovårdsministeriets tjänstearbetsgrupp och arbetsmarknadsorganisationerna deltog inte i arbetsgruppen. I redogörelsen nämns på flera ställen vikten av samarbete med civilsamhället, men trepartssamarbetet med arbetsmarknadsorganisationerna nämns nästan inte alls.

Företagarna i Finland rf påminner om att redogörelsen inte i nämnvärd utsträckning behandlar företagande eller bättre förutsättningar för företagande med avseende på jämställdhet och utveckling av jämställdhet. Till exempel är infallsvinkeln när det gäller familjeledigheter starkt arbetstagarorienterad, trots att framför allt kvinnliga företagares möjligheter att ta ut familjeledighet ofta är förknippade med stora utmaningar. Det är viktigt att identifiera effekterna av olika former av arbete och deras betydelse också med tanke på jämställdheten. Även om det i redogörelsen visserligen nämns att två tredjedelar av alla företagare i Finland är män – bland arbetsgivarföretagare är fördelningen ännu tydligare till männens fördel – samt att kvinnliga företagare upplever sin

Betänkande AjUB 22/2022 rd

Reservation

försörjning som osäker oftare än män, förbiser redogörelsen i stor utsträckning företagandet och i synnerhet kvinnligt företagande samt jämställdhetsfrågor i anslutning till detta. Vi delar den här åsikten och anser att redogörelsen behandlar arbetslivsfrågor på ett märkligt sätt då teman som gäller företagande är så gott som totalt förbisedda.

När det gäller mål 6 (*I Finland fördelar sig omsorgsansvaret, utbildningen och arbetsmarknaden jämt mellan könen*) vill vi lyfta fram att det inte är ett självändamål att det arbetar lika många kvinnor och män inom alla branscher. Det viktiga är lika möjligheter, det vill säga att både kvinnor och män som individer fritt kan välja inom vilket område de vill utbilda sig och var de vill arbeta utifrån sina egna intressen. Det har undersökts att den så kallade segregationen i arbetslivet, alltså att någotdera könet dominerar på något av arbetslivets områden, i själva verket är en följd av den nordiska jämställdhetens landvinningar. Män och kvinnor i Norden kan fritt söka sig till områden som intresserar dem själva, och därför har vi större segregation än i vissa utvecklingsländer där andra faktorer bestämmer karriärinriktning.

Könsmångfald

Redogörelsen tar fasta på den politiska fjärde vågens intersektionella feminism. Redogörelsen talar bland annat om ”könsskillnader” och ”icke-binära”. Vi påpekar att denna ideologi inte grundar sig på ett vetenskapligt synsätt. Däggdjuren har två kön — i fråga om en mänsklig art är de kvinnor och män. Detta är ett helt obestridligt biologiskt faktum som man inte kan avstå från bara för att vissa personers politiska eller ideologiska tankevärld inte kan möta verkligheten.

Att erkänna fakta är utgångspunkten för sannfinländarnas politik. Dessutom måste man inse att det inte är en jämställdhetspolitisk fråga att hålla fast vid den vetenskapliga världsbilden, kvinnligt och manligt kön. Det är helt klart att det finns olika män och kvinnor och att alla i princip är lika värdefulla medborgare. Det finns också sällsynta undantag från det tudelade könet, och könsdysfori är naturligtvis också ett verkligt fenomen. Sannfinländarna tvingar ingen att anpassa sig till en på förhand bestämd form. Personer som hör till minoriteter ska bemötas jämlikt och de ska inte diskrimineras. Däremot är det inte motiverat att bygga upp lagstiftning utifrån utgångspunkter där en persons subjektiva och i vissa fall upprepat föränderliga könsidentitet lyfts fram i stället för det biologiska könet som kan fastställas vetenskapligt och objektivt.

Könsrelaterat våld och åtgärder mot sådant

Enligt Institutet för hälsa och välfärd utsätts flickor och pojkar för våld på något olika sätt: Pojkar har oftare upplevelser av fysiskt hot än flickor, som oftare upplever sexuella trakasserier och våld samt psykiskt eller fysiskt våld i familjen. Befolkningsförbundet framhåller att vi i Finland måste avveckla stereotyp tänkande om män/unga män/pojkar som förövare och våldsoffer uttryckligen ur maskulinitetens synvinkel. Man måste också sätta sig in i andra aspekter och bakgrundsfaktorer, både genom forskning och genom olika interventioner och åtgärder.

Vi understryker att det är viktigt att utrota alla former av våld i samhället. Ur jämställdhetssynvinkel är det särskilt viktigt att ingripa i hedersrelaterat våld som ofta riktar sig mot kvinnor och flickor och ytterligare försvagar invandrarkvinnornas ställning, deras möjligheter att delta i ut-

Betänkande AjUB 22/2022 rd

Reservation

bildning och arbetsliv, deras integration och därmed deras möjligheter att bli medlemmar i samhället.

Avslutningsvis

Vi påminner om att även om den finska kulturen, liksom alla andra kulturer, naturligtvis har sina problem, kan man i ett bredare perspektiv se att den är en av de bästa och mest framgångsrika i världen. I stället för att trångsynt förneka och ringakta vår egen kultur måste vi fästa uppmärksamhet vid de uppenbara missförhållanden och stora jämställdhetsproblem som till exempel kulturer från utvecklingsländer har fört med sig till vårt land. Redogörelsen tar knappt alls upp problemen med hedersvåld och förtryck av kvinnor i hederskulturer. När man talar om främjande av jämställdhet är det därför viktigt att erkänna att jämställdhet inte ingår i alla kulturer och sträva efter att främja självbestämmanderätten för flickor och kvinnor i sådana kulturer samt tillgodoseendet av de mänskliga rättigheterna i Finland. Detsamma gäller sexuella minoriteters ställning i olika kulturer.

Jämlika möjligheter är enligt sannfinländarna ett välkommet mål, men jämlikhet i slutresultatet är inte det. Strävan efter jämlikhet i slutresultatet innebär i praktiken kontrollåtgärder uppifrån och nedåt, vilket i allt väsentligt innebär att människor de facto behandlas olika beroende på sina personliga egenskaper. Dessa egenskaper definieras åter i den intersektionella feminismens hackordning. En sådan politik syftar dels till att jämna ut individer, dels till att lyfta fram vissa godtyckligt utvalda grupper framför andra, vilket inte är förenligt med den västerländska fria demokratin. Medborgarna bör behandlas som individer och inte som representanter för vissa grupper och de ska ha både frihet och ansvar för sina egna val och slutligen för sitt eget liv.

Vi påminner om att all ideologisk sidoverksamhet som kräver extra administrativt arbete och utredningar, och som den sittande regeringen ökar genom sina intersektionella planer, förbrukar tid och resurser för riktiga personer, arbetstagare och medborgare. Exempelvis utarbetandet av lika-behandlings- och jämställdhetsplaner inom småbarnspedagogiken när det ändå utarbetas individuella planer för småbarnspedagogik tar resurser från det egentliga småbarnspedagogiska arbetet och försämrar därmed ställningen för barnen inom småbarnspedagogiken. Finland är på väg mot ekonomiskt svåra tider och det förs krig i Europa. I en sådan situation är det viktigt att rikta nationens resurser till de primära uppgifterna.

Förslag

Vi föreslår

att riksdagen godkänner följande ställningstagande med anledning av redogörelsen:

Reservationens förslag till ställningstagande

Riksdagen förutsätter att regeringen utarbetar en ny redogörelse som lägger vikt vid jämställdheten i fråga om möjligheter och fokuseras på verkliga jämställdhetsproblem, särskilt relationsvåld och förtryck mot flickor och kvinnor i synnerhet i hederskulturer samt diskriminering av äldre och personer med funktionsnedsättning.

Betänkande AjUB 22/2022 rd
Reservation

Helsingfors 19.1.2023

Rami Lehto saf
Jukka Mäkynen saf